

Міненко Г. М. Стан лісових екосистем в умовах антитерористичної операції на сході України / Г. М. Міненко, Г. Г. Шевирьова // Всеукраїнська науково-практична конференція «Відтворимо ліси разом», 14–15 березня: [збірник тез / за заг. ред. д. п. н., професора В. В. Вербицького]. – Київ, «НЕНЦ», 2017. – С. 35–38.

Галина Миколаївна Міненко

Ганна Георгіївна Шевирьова

СТАН ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМ В УМОВАХ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

У статті окреслені результати впливу антитерористичної операції на лісові екосистеми України та на природне середовище; зазначено, що сьогодні людина позбавлена будь-якого екологічного мислення; висвітлюються пропозиції щодо збереження лісових насаджень на Україні.

Ключові слова: екосистема, антитерористична операція, екологічне мислення, екологічний рух, природозберігаючі технології.

Життя нерозривно пов'язане з природним середовищем. На ранніх етапах свого становлення людина, користуючись продуктами природи, не завдавала помітної шкоди природним ресурсам. Але з посиленням практичної діяльності, пов'язаної з винаходом знарядь праці, вплив її на природу неухильно зростає. В останні десятиліття ХХ століття у зв'язку із високими темпами науково-технічного прогресу, небувалим розширенням сфер матеріального виробництва він став особливо значним та великомасштабним.

Сьогодні людина знаходиться у безпосередньому контакті з живою природою, використовує всі багатства екосфери; не замислюючись над тим, що з кожним роком екологічний стан навколишнього середовища значно погіршується, людина продовжує спрямовувати свою діяльність на використання природних ресурсів. У свою чергу, така активність впливу людини на природу призводить до порушення природної рівноваги; техногенний тиск на оточуюче середовище простежується на всіх рівнях, особливо на генетичному фонді. У результаті впливу людини на природу з'являється визнання виняткової пріоритетної проблеми – стійкості біосфери по відношенню до антропогенних діянь людини. Такі результати взаємовідносин як людина-природа наголошують на тому, що свідомі громадяни позбавлені тотального екологічного мислення. Безперечно, така ситуація може служити причиною глобального природного лиха, яку людина неспроможна буде вирішити, тому необхідно виховувати у громадян екологічну свідомість, готовність до особистої участі у колективних, індивідуальних діях відносно сьогоденної природної ситуації. Треба визначити, що специфіка екологічної громадської думки обумовлюється сфокусованістю на екологічну проблему, рівнем громадської підтримки щодо аспектів екологічної діяльності, ставленням до екологічного руху та рівнем його підтримки чи ідентифікації з ним, мірою готовності до змін, спрямованих на користь природи. В свою чергу, основним завданням сучасності є розуміння необхідності формування дбайливого ставлення до природи, відсутність якого може призвести до глобалізації способу життя і стереотипу поведінки, який спрямований на нарощування матеріальних благ на збиток природі. Це підтверджують всі

реалії сучасного життя. Тому розвиток екологічного сегменту в усіх сферах життєдіяльності людини, на нашу думку, стане ефективною ланкою для розробки найзагальнішої теорії єдності природи й людської цивілізації.

Екосистема лісів України виступає основним осередком впливу з боку людини, оскільки використовується для забезпечення комфортних умов життєдіяльності людини, задовольняючи потреби у відпочинку та оздоровленні. Не слід забувати про те, що Україна є найменш лісистю державою Європи, яка не може задовольнити власних потреб у деревині, а її лісовий потенціал неспроможний у належній мірі забезпечити екологічну рівновагу, тому **актуальність збереження лісового потенціалу** країни набуває ще більшого значення. Слід зазначити, що збереження лісових екосистем здійснює позитивний вплив на формування мікроклімату, гідрологічного режиму, захищає антропогенно-змінені ландшафти від несприятливих природних та техногенних факторів. Вони є одним з найважливіших та найефективніших засобів стабілізації різноманітних природних процесів. На сьогоднішній день лісові ландшафти є основою формування природоохоронних територій, це, в першу чергу, пов'язано з неухильним зростанням населення нашої планети, що потребує відповідного збільшення видобутку й виготовлення життєвих ресурсів для забезпечення його проживання.

Наслідки впливу людини на навколишнє середовище сумні й тривожні: порушуються природні угруповання й ландшафти, забруднюється атмосфера, морські акваторії і прісні водойми, руйнується ґрунтовий покрив, зменшуються лісові ресурси та чисельність видів рослин і тварин, хімічні сполуки, які циркулюють у біосфері, шкодять здоров'ю людини та всьому живому. Тож у стосунках з природою людство зіткнулося із серйозними і складними проблемами. Цілком очевидно, що вплив людини на природу нині значно перевищує здатність біосфери до саморегуляції і ставить загальною загрозою можливість її існування як системи.

Ліси України – національне багатство, що належать українському народу, тому кожен громадянин української держави має право на отримання повної інформації як про стан лісів, так і про переваги та недоліки проваджуваної політики щодо лісів. Особливо це стосується подій, що відбуваються на сході України. Так, значним поштовхом для знищення великих обсягів екосистем є проведення бойових дій на Донбасі, що негативно впливають на стан лісових насаджень у Луганській та Донецькій областях.

Слід зазначити, що лісові насадження Донеччини займають близько 7% території Донецької області. Вони розміщені вздовж річок, на схилах долин, балок та ярів. Переважають ліси байрачного типу. Вони ростуть в балках і відзначаються істотною різноманітністю: серед них нараховується близько 50 порід дерев і кущів. Переважають такі породи – дуб, береза, ясен. Підлісок представлений жовтою акацією, кущами терену, бузини, шипшини. Ці види зустрічаються на узліссі та прогалинах.

На жаль, воєнні дії на Донбасі мають такі наслідки як: як загибель людей, знищення домівок; війна призводить до погіршення економічного стану країни, загрожує оточуючому середовищу, погіршує соціальні умови життя. В умовах війни увага влади зосереджується на таких нагальних питаннях як фінансування армії, влаштування біженців та надання допомоги пораненим. Але у той же час необхідно пам'ятати про те, що наслідки війни можуть, також, призвести до знищення природних екосистем. І якщо запитати людину, коли війни стали впливати на природу, більшість людей назвуть ХХ століття, заледве вік ХІХ. Якби це було так. Історія воєн – це й історія знищення природи. Тому, **головним завданням дослідження** є аналіз проблеми збереження лісових екосистем в умовах антитерористичної операції на сході України.

Схід України є одним з небагатьох місць, де збереглися унікальні типчаково-ковилкові цілинні степи, байрачні та заплавні ліси. Цінним природно-ландшафтним спадком є крейдяні скелі, які потрапили в Топ-100 Всеукраїнського конкурсу „Сім природних чудес України”. Важливо, що на територіях Донецької та Луганської областей, де ведуться бойові дії, знаходиться велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду. Так, наприклад, в

північній частині Донецької області знаходиться національний природний парк „Святі гори”, (простягається уздовж лівого берега річки Сіверський Донець), де пожежа, викликана обстрілами бойовиків, пройшла 1000 га лісу. Також, від пожеж постраждали заповідники в Луганській області – Нагольчанський, Волнухінський, Білорічанський, Луганський, Перевальський та Піщаний. У 2014 р. у зоні антитерористичної операції був зафіксований 2901 випадок пожеж на лісових територіях, що у 14 разів більше, ніж поза зоною бойових дій. Вогнем було пройдено 36226 га лісів. Слід зазначити, що в результаті обстрілів пошкоджені національні парки Меотида, відділення Українського степового заповідника Кальміуське, Крейдяна флора, регіональні ландшафтні парки – Донецький і Слов'янський курорт. Крім того, невідомі особи рубають ліс, пояснюючи, що деревина „потрібна для АТО”. Загалом, на території Луганської та Донецької областей є шість природних заповідників, один національний природний парк та п'ять регіональних ландшафтних парків. Важливо зазначити, що порушити екологічну рівновагу заповідних територій можуть не лише такі руйнівні дії, як бомбардування чи ракетний обстріл, а й розгортання на територіях військових таборів, господарської діяльності чи просто перетин місцевості колонами солдатів.

Про лісові екосистеми та природозберігаючі технології військові взагалі не занадто піклуються, а під час війни тим більше – діє формула «якнайбільше, якнайдешевше і якнайшвидше». При такому підході немає сенсу навіть говорити про охорону природи та її багатств. Так, споруди для укриття, виробництво будь-яких виробів вимагає витрат будь-яких ресурсів, що, природно, беруться із запасів природи. І зброя тут не є виключенням, до того ж вона, як правило, дуже складна і вимагає безліч усіляких видів сировини.

Таким чином, проведення бойових дій на територіях Донецької та Луганської областей завдає значної шкоди об'єктам природно-заповідного фонду, реліктовим ландшафтам та ендемічним видам. Вибухи снарядів призводять до викиду токсичних речовин; спричинення пожеж, що, в свою чергу, призводять до знищення великих ділянок лісових екосистем. Слід зробити висновок, що при плануванні і веденні бойових дій турбота про екосистеми знаходиться на останньому місці, незважаючи на довгострокові негативні наслідки. Як виявилось, військові конфлікти призводять до цілого ряду небезпечних впливів на ландшафти і рослинність.

На наш погляд, результати воєнних дій призводять до неефективної організації ведення лісового господарства, зниження функцій державного управління і контролю у сфері використання, охорони та захисту лісового фонду; руйнування лісів, в результаті воєнних дій, призводить до втрати перспектив розвитку не лише лісового господарства, а й деревообробної, меблевої та целюлозно-паперової галузей промисловості, що може призвести до падіння економічного розвитку країни. Наявність доброго старту для правильного господарювання у сфері лісництва, насадження молодняків мають стати стратегічним напрямом для захисту лісів Донецької та Луганської областей.

З огляду на викладене зазначимо: потрібно якомога швидше припинити ведення бойових дій та врегулювати конфлікт, інакше наслідки війни можуть призвести до катастрофічних руйнувань лісових насаджень. Для забезпечення відповідних умов збалансованого розвитку та відновлення лісових ресурсів Луганщини та Донеччини необхідно починати з недопущення розбалансованого використання загального природно-ресурсного потенціалу країни. Особливо слід звернути увагу на неупорядковане використання земель, спалювання палива, що спричиняє руйнівний вплив не лише на ліси, а й на навколишнє середовище загалом.